2. 1. Hıristiyanlığın Tarihçesi

Doğduğu Zemin

Hıristiyanlığın doğduğu zeminde Yahudilik ve diğer kültürlerin etkisi önemlidir. Zira bu dönemde Yahudiliğin, hem Helenist kültürden ciddi anlamda etkilenip kendi dillerini unutmaya başladıkları hem de bir birinden farklı birçok Yahudi mezhebinin bulunduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu dönemde Yahudilerin din anlayışlarının birbirinden oldukça farklı olduğu söylenebilir.

Grek, Roma, Helenistik ve Pagan (Putperest) kültürlerinin de Hıristiyanlığın oluşmaya başladığı dönemde etkili olduğu söylenebilir. Felsefi açıdan *Grek* kültürü, Yeni Eflatunculuk gibi ekollerin Hıristiyanlığın teslis doktrininin gelişme-

Hz. İsa Dönemi'nde Filistin bölgesi

sinde önemine dikkat çekilmektedir. Romalıların, imparatorları tanrılaştırma eğilimi; Helen ve Pagan kültürünün ölen ve yeniden dirilen tanrılar aracılığıyla kurtuluşun gerçekleşeceğine inanmaları, Hıristiyanlığın bazı doktrinlerinin şekillenmesinde etkilidir.[19]

Doğuşu

Hz. İsa (a.s) Dönemi: Hz. İsa'nın (a.s) doğumu her ne kadar günümüzde miladi takvimin başlangıcı olarak kabul edilse de onun MÖ 5 veya 4 yıllarında doğduğu söylenebilir. Hz. İsa'nın yaşadığı dönemde farklı Yahudilik anlayışlarının olduğu görülmektedir. Hz. İsa (a.s), söylemlerinden rahatsız olan Yahudi din adamlarının kışkırtması ve Romalıların infaz etmesi sonucu çarmıh hadisesiyle karşı karşıya gelmiştir.

Hıristiyanlar dinlerinin kurucusu olarak Hz. İsa'ya (a.s) işaret etseler de burada referans aldıkları şahıs, *tarihsel İsa*'dan daha çok *tanrısal İsa* olarak adlandırılan tarih üstü ve mucizevi bir kimliğe sahip olan bir kişiliktir. Zira gerçek İsa, Hz. Musa (a.s) şeriatine sadık bir kişi olarak yaşamışken tanrısal kişiliğe sahip olduğu iddia edilen İnancın İsa'sı, Musa'nın şeriatini kaldıran bir kişiliğe ve tanrısal özelliğe büründürülmüştür.[20]

Havariler Dönemi: Hz. İsa sonrası dönemde Hıristiyanlık en genel hatlarıyla ikiye ayrılmıştır. Bunlar, Yahudi-Hıristiyanlığı ve Gentile (Centile) Hıristiyanlığı (Yahudi olmayan/ Putperest kökenli Hıristiyanlar).

i) Yahudi-Hıristiyanlığı: Bazı hususlarda dönemindeki Yahudi liderlerle tartışmış olmasına rağmen Hz. İsa'nın Musa şeriatine sadık bir Yahudi gibi yaşaması sebebiyle Musa şeriatine uymayı öğütleyen ve İsa'nın beklenen Mesih olduğuna inanan akıma *Yahudi-Hıristiyanlığı* denir.[21]

ARAŞTIRALIM

Hz. İsa (a.s) MÖ 5 veya 4 senesinde doğmasına rağmen Miladi takvimin başlangıcının 0 (sıfır) olarak kabul edilmesinin sebepleri ne olabilir? Araştırınız.

BİLGİ KUTUSU

Hıristiyanlık İsmi Nereden Gelmektedir?: Hıristiyanlık, Grekçe Christos (Kristos) kelimesinden türemiş ve Mesihçi anlamına gelmektedir. İlk defa bu isim onlara, Antakya'da Gentile (Yahudi olmayanlar) tarafından verilmiştir. İslam literatüründe Nasraniyye, Mesihiyye ve İseviyye şeklinde isimler kullanılmaktadır.

NOT EDELİM

Hıristiyanlar dinlerinin kurucusu olarak Hz. İsa'yı (a.s) görürler. Ancak burada referans aldıkları İsa, (İsrailoğullarına peygamber olarak gönderilen) tarihsel İsa'dan daha çok, İnancın İsa'sı olarak adlandırılan tarih üstü ve mucizevi bir kimliğe sahip, tanrısal özellikleri olan bir kişiliktir.

ii) Gentile-Hıristiyanlığı: Kurtuluş için Musa şeriatine uymanın şart olmadığını, sadece İsa'nın insanlığın günahları için kurban olduğuna iman etmenin yeterli olduğunu kabul eden akıma Gentile Hıristiyanlığı denir. Bu akımın başını, Tarsuslu Pavlus çekmektedir. O, domuz eti yememe, sünnet olma, Cumartesi yasağını (Şabat) ihlal etmeme gibi hususların kurtuluş için yegâne şart olmadığını söylemiştir.

Hz. İsa (a.s) hayatında hiçbir zaman domuz eti yememişken, sünnet olmayı öğretirken, Şabat kurallarına riayet ederken; Pavlus'un başını çektiği Gentile Hıristiyanlığı bu hususların

19 Kürşat Demirci, "Hıristiyanlık", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 17, s. 329-330.
20 Mahmut Aydın, Hz. İsa'ya Ne Oldu?, s. 14-50, 147-150; Mahmut Aydın, İsa Tanrı Mı İnsan Mı?, s. 43-47.
21 Hans Joachim Schoeps, Yahudi Hıristiyanlığı, s. 35-52.

BİLGİ KUTUSU

Hıristiyanlığın yayılması için yapılan faaliyetlere, misyonerlik denilir.

hiçbirini uygulamamıştır. Günümüzdeki tüm Hıristiyan mezheplerinin Gentile Hıristiyanlığının devamı olduğu, Yahudi-Hıristiyanlığı gibi akımların ise tarih içinde yok oldukları göz önüne alınırsa Hz. İsa'dan günümüze kadarki değişim gözler önüne serilmiş olur.

Pavlus'un üç misyon yolculuğunun haritası

Başlangıçta İsa'ya inananlara zulmeden Pavlus[22], Kutsal Kitap-ta'taki *Resullerin İşleri* kitabı 9/1-6'da iddia ettiği üzere kendisinin vizyon adını verdiği bir yöntem aracılığıyla İsa'yı görmüş ve böylece bu harekete dâhil olmuş bir kişidir. Musa şeriatının esnetilmesinde, Tanrı yerine İsa'yı merkeze alan Hıristiyanlık yorumunun ve tanrısal özelliğe sahip İsa düşüncesinin ortaya çıkmasında önemli rolü olmuştur.

Hıristiyanlığın yayılışını gösteren harita

Hıristiyanlığın paganlar arasında yayılmasında en önemli misyoner olan Pavlus'un misyonerlik stratejini bizzat kendi söylemiyle şöyle aktarabiliriz:

"Kimsenin kölesi olmayan özgür biri olduğum hâlde, daha çok kişiyi kazanayım diye kendimi herkesin kölesi yaptım. Yahudileri kazanayım diye Yahudilerle Yahudi oldum. Musa şeriati altında olmadığım hâlde, onun hükmü altında olanları (Yahudiler) kazanayım diye onlara şeriatin hükmü altında biri gibi davrandım. Kendim Tanrı'nın kanununa sahip olup Mesih'in kanununun hükmü altında olduğum hâlde, kanuna sahip olmayanları (gentile) kazanayım diye, onlara kanunu olmayan biri gibi davrandım. Zayıfı kazanayım diye zayıfla zayıf oldum. Mümkün olan her yolla birilerini kurtarayım diye *her tür insanla her şey oldum.*"[23]

22 bk. Şinasi Gündüz, Pavlus Hıristiyanlığın Mimarı, s. 203-250; Fuat Aydın, Pavlus Hıristiyanlığına Giriş, s. 53-110.
23 I. Korintoslulara Mektup, 9/19-22.

KRONOLOJİK HIRİSTİYANLIK TARİHİ		
Hz. İsa	• Hıristiyanlar, MÖ. 5 veya 4 yılında doğan Hz. İsa'yı, Hıristiyanlığın kurucusu olarak kabul ederler.	
Havariler Dönemi	• Hz. İsa'nın takipçilerinin Hz. İsa sonrası bu dinin yönelimi hakkında karar vermek zorunda kaldıkları dönem.	
Konstantin'den Büyük Gregory'ye	• Hıristiyanlık Roma İmparatorluğu'nda Konstantin'in ilan ettiği Milan Fermanı'na (313) kadar illegal bir din olarak kabul edilmiştir. Bu ferman ile beraber imparatorlukta Hıristiyanlara yapılan takibat son bulmuştur. • Bu dönemde İsa'nın Tanrı olmadığını söyleyen Arius (ö. 336) ile İsa'nın Tanrılığını savunan Athanasius'un (ö. 373) (Atanasius) görüşleri karşı karşıya gelmiş ve İznik Konsili'nde (325) Athanasius'un görüşü kabul edilmiştir. Ardından da 395 yılında I. Theodosius, Hıristiyanlığı Roma'nın resmî dini olarak ilan etmiştir.	**BİLGİ KUTUSU** Konsil: Çeşitli dinî geleneklerde (özellikle Hıristiyanlık ve Budizm'de) inanç esasları ve ritüeller gibi konulardaki sorunları görüşmek ve karara varmak üzere üst düzey din adamlarının katıldığı toplantıya denir. **ARAŞTIRALIM** Kapadokya'da kilise ve evlerin yer altında olduğu bölgeler bulunmaktadır. Bu kilise ve evlerin yerin altına yapılış amacı nedir?
Ortaçağ Dönemi	• Bu dönemde Papalık makamı ile imparatorluklar birleşerek, kilise-devlet bütünleşmesi meydana gelmiştir. Bu, Slavların Hıristiyanlaştırılmasında olduğu gibi misyonerlik faaliyetleri için olumlu sonuçlar doğurmuştur. Zira Papalık, devlet güçlerini de yanına alarak misyonerlik faaliyetlerini artırmıştır. • İkon kırıcılığı olarak adlandırılan ve İmparator III. Leon'un, 730'larda kiliselerde bulunan aziz ve şehitlerinin suretlerinin (ikon) kırılmasını emrettiği olay, dönemin en ciddi problemlerinden biridir. • 1054 yılında Katolik ve Ortodoks Kiliselerinin birbirini aforoz (kâfir) ilan etmeleri; 1096-1272 yılları arasında gerçekleşen Haçlı Seferleri; Kilisenin çok fazla dünyevileşmesine karşı Fransisken, Dominiken gibi tarikatların kurulması, Ortaçağ'ın önemli olgularındandır.	**ARAŞTIRALIM** İmparator III. Leon'un kilisede bulunan heykellerin (ikonların) kırdırılmasını emretmesindeki sebep nelerdir? Bu hususta İslam'ın Tevhid inancının bir etkisi olabilir mi? Araştırınız.
Modern Dönem	• 14. yüzyıldan sonra kilisenin ihtiyaçlara cevap veremediği, dini anlamdaki açıklamaların yetersiz kaldığı ve Hıristiyanlığın temel öğelerinden uzaklaşıldığı şeklindeki söylemler etrafında, Reform hareketlerinin başladığı görülür. Bu hususta Martin Luther (ö. 1546), reform hareketlerinin öncülüğünü yapmıştır. • 18. yüzyıldaki Batı Aydınlanması ile kilise teolojik konularda bilim ve felsefenin kendine yönelttiği sorulara cevap vermekte zorluk yaşamıştır. Sonraki süreçte de misyonerlik, misyonerliğin bir türevi olarak işlev gören diyalog ve ekümeniklik şeklindeki söylemlerle modern dünyada varlığını sürdürmektedir (Hıristiyanlığın tarihi hakkında geniş bilgi için bk.: Şinasi Gündüz, Hıristiyanlık, s. 62-90; Kürşat Demirci, 'Hıristiyanlık', TDV İslam Ansiklopedisi, C 17, s. 328-340).	